

što u telegramu nije naznačena odluka Kraljevog ukaza, pomoću koje jedino se umirovljuju ili smjenjuju ukazni činovnici. Ali ostavimo za sada to na stranu i pretpostavimo da je pop Korošec kod takvih ukaza profurtašio i ovo, jer bi inače odgovarao radi zlopotrebe vlasti, nego da ga samo upitamo, s kojih je razloga mogao da prokriumičari ukaz o penzionisanju najprije g. prof. Vida Petričevića, oblas. škol. inspektora za splitsku Oblast i g. Dan. Petranovića obl. šk. nadz. za osn. nastavu.

Prvi još nema potpune godine života ta roka određena za život, a drugi nema potpune godine službe. Stoga jedno i drugo penzionisanje skroz je nezakonito, i nosi obilježje partajске osvete i mrske okrutnosti.

Ferijalni Savez učiteljstva.

—f Vse tovarišice), ki se žele vpisati v našo učit. P. F. S., naj hite z vpisovanjem, ker se s 1. decembrom pristopnina zviša. Stari člani pošljejo skupno z zneskom tudi članske izkaznice preteklega šolskega leta! — Višina pristopnine itd. starih in novih članov je bila natančno objavljena v »Učit. Tovarišu«. Ponovno opozarjamo na pristop, da ne bo pozneje izgovorov! — Za učit. P. F. S. v Beli Krajini: S. Mrovič, Črnomelj.

Vestnik meščanskih šol.

—c Zahvala. Ravnateljstvo meščanske šole v Trzinu se vsem darovalcem in častilcem najiskrenejše zahvaljuje za njihovo naklonjenost revni deci in šolarški kuhinji. Znesek 2545,75 Din, dve vreči krompirja, ena vreča repe in 21 litrov fižola pričajo o njihovi ljubezni do najpotrebnejših, ki jim bo gotovo s hvaležnostjo povrnjena. Za revne učence je šola letos kupila 125 knjig v vrednosti 3090 Din. Velika je bila potreba, zato še enkrat srčna hvala vsem darovalcem.

Učiteljski pravnik.

—§ Pravilnik za zaračunavanje naturalnih stanovanj državnih uslužbencev. Vsa ministrstva so prejele na proučevanje projekt pravilnika glede določitve stanovanjske najemnine za one uslužbenke, ki imajo stanovanja od države ali samoupravnih edinic. Ta pravilnik je potreben z ozirom na člen 251. zakona o državnih uslužbencih.

—§ Državni uradniki oproščeni občinskih doliad. Glasom odloka generalne direkcije neposrednih davkov so vsi državni uslužbenci v smislu člena 127. uradniškega zakona oproščeni samo od onih občinskih in samoupravnih doliad, ki se neposredno tičejo plače. Vse ostale doliade pa morajo plačevati.

—§ Razveseljiva vest za upokojeince s polnimi službenimi leti po 1. septembru 1923. Državni uslužbenci, ki so bili reducirani odnosno upokojeni s polnimi službenimi leti, ko je bil v veljavi že novi uradniški zakon z dne 31. julija 1923, imajo pravico do pokojnine po novem zakonu. V nekem konkretnem primeru je priznalo ministrstvo za kmetij-

Ove dvije ličnosti pripadaju radikalnoj stranci, ali moramo priznati, da su toliko bili savjesni činovnici sa mnogo skrupula i opreznosti, da su čak nastojali da liječe zabludu Ministarstva i da svojom sposobnošću ispravljaju onaj kaos u našim prosvjetnim odnosima koji je nastao, nakon što je na upropašćene naše preosvjete uzeo u ruke klerikalni ministar.

Ali oni su zato imali i jedan grijeh pred g. Korošcem, prvo zato što su kako rekomo radikalni, a drugo što u slijepoj poslušnosti prema bezakonju jednog žalosnog i natražnjačkog ministra, nikako po svome mentalitetu nisu smatrali da je to svojstvo karaktera i građanske vrline ljudi koji su na jednom odgovornom i istaknutom položaju.

stvo in vode uradniku s polnimi službenimi leti, ki je bil upokojen z drugimi reduciranimi uradniki, pokojnino po novih predpisih. Proti tej odločbi ministrstva je vložila glavna kontrola tožbo na državni svet, ki je izdal sledečo razsodbo z dne 8. oktobra t. l., br. 31.581: »Ker je X. Y. izpolnil zakonito število službenih let, mu pripada pokojnina po zakonu o činovnikih in ostalih državnih uslužbencih po izrečnem predpisu člena 239. II. odstavka. Ne more se odobriti trditve glavne kontrole, da dotičnik ni prevečen in da mu zbog tega v smislu člena 243. istega zakona pripada pokojnina po do takrat za njega veljavnem zakonu Niti člen 239., niti kateri drugi člen imenovanega zakona ne postavlja pogoja, da bi morali biti uradniki, ki so dovršili zakonito število službenih let, prevečeni, upokojeni pa, da bi dobili penzijo po novem zakonu. Komisije, določene po členu 226. omenjenega zakona niso bile dolžne ukrepati o uslužbencih, navedenih v drugem stavku II. dela člena 239. Te komisije so imele sklepati, kateri državni uslužbenci se še nadalje obdržijo v službi in prevedo po novem zakonu. To so torej uslužbenci, ki so sposobni za službo in katere so tudi morali prevesti. Med tem pa niso bili uslužbenci, katere je smatrala komisija za nepotrebne ali nesposobne za državno službo, prevečeni in z njimi se je dalje postopalo po členu 243., odnosno 239. imenovanega zakona. Komisije bi torej morale, držeč se zakonskih predpisov, imeti v vidu samo te dve skupini uslužbencev, med katere pa ne spadajo oni iz drugega dela, III. odstavka člena 239., ker določa sam zakon zanje izjemo. Na podlagi to omenjenega in na temelju člena 17. in 34. zakona o državnem svetu in upravnih sodiščih, je četrti oddelek državnega sveta razsodilo; da se zavrne tožba glavne kontrole.«

Splošne vesti.

— Z ozirom na časopisna poročila slovenskih listov v zadevi predsedovanja Milutina Stankovića, predsednika UJU, političnemu shodu v Beogradu in dogodkov na tem shodu, moramo izjaviti, da vodstvo Pov. UJU Ljubljana še ni sklepalo o zadevi, kakor moramo izreči, da smo se čudili z ozirom na poročilo »Narodne Prosvete«, kako more g. Milutinu Stankoviću, ki mu priznavamo velike zasluge za UJU in ga visoko spoštujemo

kot predsednika UJU, služiti ta njegov položaj za zadevo, ki jo moramo smatrati edinole za njegovo osebno.

— Kmetijski pouk, Tovariš M. Verk pravilno razpravlja v zadnjih številkah našega glasila o nekaterih načelnih vprašanjih kmetijskega pouka. Dostavljam k njegovim izvajanjem najvažnejšim smernicam: razmišljati je, da se osnovne šole oskrbijo s primernimi posestvi. Le nazorno poučevanje kmetijstva nam bo prineslo ugled in dvignilo naš sian na isto stopnjo, kjer bi moral biti. Ako bomo svoje ideje zamogli dejanski ponazoriti, bomo koristili stvari in uveljavili učiteljstvo, kakor se uveljavlja duhovščina s svojim ekonomijami. Sporedno k temu je osnovati kmetijske nadaljevalne šole, v katerih bo učiteljstvo osnovnih šol vzgojevalo šolidraslo mladino v strokovnem oziru. To je mogoče učiniti z naredbom, iz agrarne reforme pa se naj dodelijo šolam zemljišča, gozdovi, vinogradi in eno najvažnejših vprašanj bi bilo moči udeležiti.

M. W.

— Preklicana potujočevalna naredba. Minister Pribečević je preklical naredbu svojega predhodnika dr. Antona Korošca, s katero se otrokom slovanske narodnosti v Vojvodini dopuščala vpis v katerekoli tamošnje šole, kakor to določijo starši. Naredba je imela posledico, da se je zelo zmanjšalo število učencev v onih šolah, v katerih je državni jezik tudi učni jezik, ker so se otroci večinoma vpisali v nemške šole.

— Matični list. Po sedaj veljavni odredbi mora šolsko vodstvo poslati ob preselitvi učenca novemu vodstvu prepis matičnega lista, original pa ostane na šoli. Jako mično deo bodo imeli upravitelji tedaj, ako se preseli učenec v osmem letu šolske obveznosti, ko bo treba prepisati rede sedmih let. In to za tako sijajno nagrado za upraviteljstvo! To prepisovanje pa je popolnoma odveč. Čemu neki bo rabilo vodstvo original matičnega lista učenca, ki se je preselil iz dotičnega kraja? Ako bo učenec pozneje iskal odpustnico, mu jo izstavi ono vodstvo, kjer je učenec bil nazadnje. Če mu torej original in čemu pošiljati prepis? Kakšen kup nepotrebnih matičnih listov otrok, ki so se preselili iz dotičnega kraja pa se bo nabralo v teku let! Ob preselitvi naj se odpošlje original pa ne bo nepotrebnega pisanja. Tudi »Selitveno naznanilo« lahko odpade, ker so vsi podatki v matičnem listu.

— Na naših srednjih šolah. Prosvetno ministrstvo je odredilo, da se zaključni prvo tromesečje na gimnazijah 30. novembra, drugo pa 28. februarja 1925.

— Odredbe glede obiska telovadnih društev, Marijinih kongregacij in pouka v prvih dveh razredih srednjih šol. Na osnovi člena 16. ustave, ki se v 5. odstavku glasi: »Vse šole morajo dajati moralno vzgojo in razvijati državljansko zavest v duhu narodnega edinstva in verske strpnosti.« in ker nekateri učenci zahajajo v telovadno - športska društva in organizacije na separatističnih plemenskih in verskih osnovah, ki vztrajajo na stališču proti narodnemu in državnemu edinstvu, je prosvetni minister Svetozar Pribečević pod pretnjo najstrožjega izvajanja disciplinarnih predpisov odredil, da se učenci državnih in

privatnih šol ne smejo vpisovati in ne biti javni člani takih organizacij. — Her verske Marijine kongregacije stoje izven nadzorstva pristojnih šolskih oblasti in se načelno ne more dopustiti ter tudi ni v skladu z gornjim členom ustave, je minister prosvete odredil, da učenci državnih šol v kraljevini ne smejo stopati v marijanske kongregacije, odnosno morajo iz njih izstopiti. Ta naredba je takoj pravomočna. — Na osnovi čl. 16. ustave, ki v 4. stavku pravi: »V vsej državi sloni pouk na eni in isti osnovi, priličujevaje se okoju, kateremu je namenjen« — je minister prosvete odločil, da se od 1. decembra, ko v šolah nastopa drugo tromesečje, izvršuje odlok FS št. 16.728 z dne 2. julija t. l. o izenačenju pouka v prvem in drugem razredu vseh srednjih šol v kraljevini. Minister prosvete je odredil, da v vseh srednjih šolah traja prvo tromesečje do 30. tega meseca, drugo do konca februarja, tretje pa do konca šolskega leta.

— Oskar Moli, učitelj v Trbovljah je prestopil iz petja in glasbe za meščanske šole z izvršnim uspehom.

— Kakor običajno bodo isezali v risalnici državnih učiteljskih v Ljubljani v nedeljo, dne 23. novembra t. l. od 9.—11. ure in v ponedeljek, 24. t. m. dopoldne na ogled vsi etos od gojencev in gojenk izvršeni okrasni na risarskih ovitkih.

— G. dr. Anton Svigelj, odvetnik v Ljubljani je nakazal znesek 250 Din, ki sta ga plačali gđc. Olga in Amalija Zajc za Ganglov kamen »Učit. konviktu« kot poravnavo v kazenski pravdi g. Bernarda Andojske zoper njih radi razžaljenja časti.

— Dinarški dan v Grosupljem. Marijive učenke in učenci II. razreda so nabrali v svojem šolskem okolišu za neodrešene brate in sestre 412 Din 25 p. Darovalcem in nabiralcem iskrena hvala. — Gustav Ferjan, šol. vod.

— Uspehi usposobljenostnih izpitov v Mariboru. Usposobljenostni izpiti za osnovne in za meščanske šole, ki so se vršili od 4. do 11. novembra t. l. pod predsedstvom ravnatelja M. Pirca, so imeli sledeče uspehe: a) izpit za meščanske šole je napravil g. Sovrè Karel (III. skupina); b) izpit za osn. šole so napravili gg.: Košenina Viado, Kosmač Marija, Seme Marija, Rosenstein Marica, Stadler Ljudmila, Medved Jakobina, Pertl Marica, Hočevard-Drakster Marica, Kovačič Edvard, Dokler Justa (z odliko), Knapič Janko, Herzog Gabriela, Strmšek Vekoslav, Grögl Feliks, Senčar Milica, Kotnik Vilgoj, Režabek Marijana, Groznik Josip, Čeh-Žabkar Marica, Cujnik Mirko, Kramberger Bogdan, Stupan Milica, Vokač Ivan, Hrastnik Alojzija, S. M. Metodija Fric (z odliko), Obrat Marija in Bračič Vera. — Reprobirani so bili: 2 kandidatinji za osnovne šole in 1 kandidat za dopolnilni izpit osnovnih šol.

— Dobra pri Celju. Podružnica »Rdečega Križa« SHS na Dobrni je obdarovala 21 revnih šolarjev z obleko in obuvalom. Izdala je v to svrhu okolo 12.000 Din. Ta velikodušni dar ubogim šolarjem kaže umevanje »R. K.« za napredek in šolo. Predsednik gosp. upravitelj drž. topic Janković (poprej nadučitelj) deluje združen s tukajšnjim učitelj-

Sedaj pa vzemimo skupino dolgo potegnjenega naglašanih samostalnikov in vsakemu imenovalniku pristavimo zvalnik, n. pr. zidar, zidar; uljnjak, uljnjak; Jánec, Jánec; gréšnik, gréšnik; práznik, práznik; ščinkavec, ščinkavec! pičevnik, pičevnik; gospá, gospá; žena, žena; bréza, bréza; hrábrost, hrábrost; jágodica, jágodica; rébro, rébro; stojálo, stojálo; lákomstvo, lákomstvo, péstovanje, péstovanje.

Tudi v tej skupini vidimo rednost, zakonitost. Vseskozi je poudarek ostal na zlogu, naglasenem v imenovalniku, vseskozi se je pa izpremenil v potisnjenega. Dolgo potegnjenega naglašeni samostalnik obdrže v zvalniku naglas na istem zlogu, a ga izpremene v potisnjenega.

Za primer samostalnikov, kratko naglašanih na zadnjem zlogu, vzemimo naslednje in jim dodamo zvalnike: a) brát, brát; miš, miš; nit, nit; dnó, dnó; — b) Smolè, Smolè; glaván, glaván; iglá, iglá; suknó, suknó; jajcè, jajcè; počasné, počasné; gobezdán, gobezdán; golóbič, golóbič; — c) Triglav, Triglav; prihó, prihó; licemér, licemér; dolgo-krák, dolgokrák; vremenókáz, vremenókáz; premógokóp, premógokóp; kame-nokréč, kámenokréč; — č) suhokráján; suhokráján; strmogórián, strmogórián.

V teh primerih se nam kaže razloček od prejšnjih in navidezna nezakonitost v poudarjanju. Naglas je ostal le tam na zlogu, ki je naglasen v imenovalniku, če se ni mogel premakniti (torej v enozložnicah), pri vseh drugih samostalnikih je preskočil nazaj, na prvi pogled neredno; če pa samostalnike razvrstimo v skupine, se nam zopet jasno pokaže zakonitost v naglašanju.

Na končnici kratko naglašeni samostalnik so enostavni ali sestavljeni. Enostavni samostalnik so: a) enozložni in b) večzložni; sestavljeni pa imajo c) enozložno ali pa č) večzložno glavno besedo. Enozložnim samostalnikom se naglas ne more premakniti, večzložnim enostavnim pa prestopi z zadnjega zloga na predzadnjega. Pri sestavljenih samostalnikih z enozložno glavno besedo preskoči poudarek z glavne na določilno besedo, in sicer na navadni naglasni zlog, dočim pri samostalnikih z večzložno glavno besedo ostane na tej in prestopi le na predzadnji zlog; ti samostalnik so torej enaki večzložnim enostavnim.

Samostalnik, kratko naglašeni pred zadnjim zlogom, kakor bžeg, čèber, stèza, mègla itd., imajo tudi prvotni poudarek na končnici in tvorijo zvalnik, kakor je bilo baš povedano, zato spa-

dajo obenem v prejšnjo skupino in se nam ni treba z njimi posebe baviti.

Kolikostno se poudarek v zvalniku ne izpreminja.

S tem bi bilo opazovanje končano. Opazili smo tole: Zvalnik je klic, poziv. Pri pozivu hočemo takoj v začetku na nekaj opozoriti, zato poudarek stavimo na začetek. Tudi v zvalniku stremi poudarek proti začetku besede. Dolgo naglašeni zlogi pa naglas ne pustijo s sebe, ampak ga drže na sebi; na njih se more premakniti le z druge polovice samoglasnika na prvo.

Dolgo potisnjeni naglašeni zlogi imajo poudarjeno prvo polovico samoglasnika, zato se naglas na njih ne more geniti in zato imajo dolgo potisnjeni naglašeni samostalnik zvalnik enak imenovalniku.

Dolgo potegnjeni naglašeni zlogi imajo poudarjeno drugo polovico samoglasnika. Na njih se naglas lahko premakne na prvo polovico, in to se v zvalniku tudi zgodi, zato dobe dolgo potegnjeni naglašeni samostalnik v zvalniku potisnjen poudarek na istem zlogu.

Kratko naglašeni zlogi nimajo toliko moči, da bi v zvalniku naglas obdržali na sebi, zato jim uide, če ima le kam, in sicer preskoči pri večzložnih

enostavnih samostalnikih ter pri sestavljenih z večzložno glavno besedo z zadnjega zloga na predzadnjega, pri sestavljenih z enozložno glavno besedo pa s te na navadni naglasni zlog določilne besede.

Iz uspeha teh izsledovanj moremo posneti naslednja pravila:

1. Dolgo potisnjeno naglašeni samostalnik imajo zvalnik enak imenovalniku.

2. Dolgo potegnjeno naglašeni samostalnik dobe v zvalniku potisnjen poudarek na istem zlogu.

3. Kratko na končnici naglašeni samostalnik imajo v zvalniku:

a) enozložni imenovalniku enak poudarek;

b) večzložni enostavni in sestavljeni z večzložno glavno besedo kratek poudarek na predzadnjem zlogu;

c) sestavljeni z enozložno glavno besedo kratek poudarek na navadnem naglasnem mestu določilne besede.

Fran Štupar.